

KORSNÄS ORRMOAN

Varhaisrautakautisen asumuksen-
pohjan koekaivaus

4.-6.9.1985

Tapio Seger

SISÄLLYS

	Sivu
1. ARKISTOTIETOJA	1
2. JOHDANTO JA TOPOGRAFINEN KUVAUS	2
3. KARTOITUS JA KAIVAUSTUTKIMUKSET	3
4. LÖYDÖT JA AJOITUS	5
5. TIIVISTELMÄ	6

LIITTEET

Kartat

Kartta 1: ote peruskartasta 1242 02 KORSNÄS (1970) 1:20 000 A4	7
Kartta 2: yleiskartta 1:500 A4	8
Kartta 3: pinta- ja pohjavaaituskartta 1:50 A4	9
Kartta 4: tasokartta, taso 1 1:50 A4	10
Kartta 5: tasokartta, taso 2 1:50 A4	11
Kartta 6: tasokartta, taso 3 1:50 A4	12
Kartta 7: pintaprofiilikartta 1:50 A4	13
¹⁴ C-LABORATORION AJOITUSSELOSTE	14
NEGATIIVILUETTELO	15
DIAPOSITIIVILUETTELO	16
KUVATAULUT	17-18

1. ARKISTOTIETOJA

Kohteen nimi: Orrmoan

Kunta: Korsnäs

Kylä: Kirkonkylä

Tila: RN:o 3:32 (ent. 3:17)

Omistaja: Håkan & Allan Sjöblom

os. Allan Sjöblom

66260 SVARVAR

Peruskartta n:o 1242 02 KORSNÄS (1970)

Kaivausalueen koordinaatit: x = 6962 34

y = 508 64

z = n. 22

(62°46'N, 21°10'E)

Kaivausalueen kiintopisteen korkeus mpy: 22.18 (N 43)

Kaivettu alue: n. 15 m²

Aikaisemmat tutkimukset: ks. Pekka Honkasen inventointikertomusta vuodelta
1984 museoviraston esihist. toimiston top. arkistossa.

Tähän kertomukseen liittyvät löydöt: KM 22867:1-4

Diar. 11.9.1985

Tähän kertomukseen liittyvät negatiivit n:o 65227-65235

Tähän kertomukseen liittyvät diapositiivit n:o 10681-10682

2. JOHDANTO JA TOPOGRAFINEN KUVAUS

Korsnäs on eteläpohjalainen rannikkokunta n. 50 km Vaasasta etelään. Sen topografiasta ks. P. Honkasen inventointikertomusta vuodelta 1984 ja T. Segerin kaivauskertomusta (Trofastbacken) vuodelta 1985 esihist. toimiston top.arkistossa.

Kunnasta ei ole aiemmin tunnettu minkäänlaisia esihistoriallisia muinaisjäännöksiä tai -löytöjä, mutta vuonna 1984 suoritetun pikainventoinnin yhteydessä ilmaantui todennäköisiä esihistoriallisia kohteita kymmenkunta (ks. Honkasen inventointikertomusta). Yksi niistä on Orrmoan, jolla todettiin useita ympyränmuotoisia painanteita ("kodanpohjia?"). Koekai-vaus niiden luonteen ja ajoituksen selvittämiseksi liitettiin Vaasan kesäyliopiston arkeologian kurssin ohjelmaan 1985. Kaivausluvan saatuaan sitoutui kustannuksista vastaamaan kunnan kulttuurilautakunta yhdessä Korsnäs Hembygdsförening rf:n kanssa. Allekirjoittanut sai tehtäväkseen toimia kaivauksen johtajana. Tutkimukset paikalla suoritettiin 4.-6.9. 1985 välisenä aikana ja niihin osallistui kaivajina 8-14 innostunutta kurssin osanottajaa Korsnäsistä (yksi kaivajista oli täysin suomenkielinen kurssilainen Teuvalta). Sää oli kohtalainen, joskin melko kylmä.

Orrmoan, 2,5 km Korsnäsin kirkosta etelälounaaseen, on n. 200 x 200 metrin laajuinen, hyvin karkeasta kivisestä moreenista koostuva mäkialue, jonka laki kohoaa n. 22,5 m merenpinnan yläpuolelle. Mäen huipulla on pitkänomainen, etelälounas-pohjoiskoillinen -suuntainen pirunpelto, ja sen itäreunassa kolmiomittaustorni, jonka kohdalla olevan korkeuspisteen korkeus on kunnan ilmoituksen mukaan 22,5 m mpy. Vaasa-Närpiö -maantietä Storkorsin kalastussatamaan vievä soratie, jonka laidoilla on useita pieniä sorakuoppia, kulkee Orrmoanin eteläpään halki. Harjanteella tien pohjoispuolella ja pirunpellon etelä- ja kaakkoispuolella on kuusi selvää asuinkuoppaa. Ne ovat kaikki suunnilleen ympyränmuotoisia, halkaisijaltaan 5-6 m ja syvyydeltään yli puoli metriä. Kaksi niistä on aivan tien reunassa. Asuinkuopista välittömästi pohjoiseen on pirunpellon itäreunas-

sa kolme kuopannetta, jotka on kaivettu puoliksi pellon kivikkoon. Näiden lisäksi on itse pirunpellossa sen yleissuuntaa noudattelevana ketjuna useita kuopanteita, joita ei kaivausten yhteydessä ehditty kartoittaa. Kaikki nämä kuopanteet ovat samanmuotoisia ja -kokoisia kuin varsinaiset asuinkuopatkin (kahden pohjoisimman keskustaa on kaivettu syvemmäksi, ilmeisesti ei kovinkaan kauan sitten). Lisäksi löytyi harjanteelta, parikymmentä metriä kaakkoisimmasta asuinkuopasta itään, ilmeisesti spiraalimuotoinen jatulintarha (ks. T. Segerin inventointikertomusta vuodelta 1985 esihist. toimiston top.arkistossa). - kartat 1 ja 2, kuvat 1 ja 2.

3. KARTOITUS JA KAIVAUSTUTKIMUKSET

Koska aikaa oli hyvin niukalti, päätettiin tutkia vain itäinen tien reunalla olevista asuinkuopista osittain avaamalla sen keskeltä kulkeva, pohjois-etelä -suuntainen, kahden metrin levyinen koeoja. Kohteen valokuvaamisen jälkeen paalutettiin asuinkuopan kohdalle suorakulmainen koodinaatisto, jonka peruspiste x 200 y 500 sijaitsi asuinkuopan eteläreunalla.

Kiintopisteeksi, jonka lukema koneelta oli 173, valittiin suurehkon maakiven korkein kohta n. 8 m tutkittavasta asuinkuopasta pohjoiskoilliseen. Piste merkittiin kiveen kirveenhamaralla nakuttamalla. Sen absoluuttinen korkeus 22.18 saatiin vaaitsemalla kolmiomittaustornin alla sijaitsevista korkeuspisteestä, jonka absoluuttinen korkeus merenpinnasta on 22.5 m. Kiintopisteen korkeuden teoreettinen tarkkuus on siis ± 5 cm. Kolmiomittaustorni sijaitsee n. 50 m pohjoiskoilliseen tutkitusta kodanpohjasta. Alueesta laadittiin yleiskartta mittakaavassa 1:500, johon merkittiin asuinkuopat, jatulintarha, pirunpelto, kolmiomittaustorni, kiintopiste sekä kalastussatamaan vievä soratie sen reunoilla olevine sorakuoppineen ja sähkölinjoineen. - kartta 2.

Tutkittava asuinkuoppa, kuten muutkin kodanpohjat, oli täysin turpeen peittämä; maanpinnalla ei erottanut minkäänlaista kiveystä. Sen (ulko)-halkaisija oli n. 6 m ja syvyys 50 cm. - kuva 2.

Pintavaaituksen jälkeen avattiin koeojasta ruudut 198-204/498, noin 15 m². Turvekerros oli usean sentin paksuinen, mutta podsolikerros lähes olematon. Turpeen alta paljastui osa tiheää, suurehkoista kivistä kasattua, runsaan metrin levyistä kiveystä, joka siis muodosti kodanpohjan ympärysvallin. Maa ruudussa 202/498, siis asuinkuopan keskustassa, oli tummaa humusta, mutta kaikkialla muualla soraa jo ensimmäisessä kaivauskerroksessa. Kaikki kaivettu maa seulottiin. - kartta 4, kuva 3.

Reunakiveys jatkui toisessa kerroksessa, mutta jo harvempana kuin ensimmäisessä. Keskellä kuopannetta, ruudussa 202/498 tuli näkyviin soikeahko, nyrkinkokoisin kivin kivetty liesi, jonka kiveyksessä ja sen ympärillä oli runsaasti hiiltä ja nokea. Koko humusalue ruudussa 202/498 oli noen entistä tummemmaksi värjäämää.

Muissa ruuduissa maa oli soraa, kuten edellisessäkin kerroksessa, Tienpenkan reunalla sijaitsevan ruudun 198/498 kaivaminen pelkoin lopetettiin, koska siinä oli vain steriiliä löydötöntä soraa, mikä näkyi selvästi myös tienpenkan profiilista. Suuri osa ruutua kaivettiin kuitenkin lapiolla n. 40 cm:n syvyyteen ja maa seulottiin (tuloksetta). - kartta 5, kuva 4.

Kolmannessa kaivauskerroksessa oli reunakiveys jo tyystin loppunut, ja maa oli soraa koko alueella. Ruudun 202/498 lieden kohdalla oli nyt enää joitakin suuria latteita kiviä, mutta hiili- ja nokikerros (nyt sorassa) jatkui. Liesi oli siis rakennettu latomalla nyrkinkokoiset liesikivet suurten latteiden kivien muodostamalle alustalle. Koko rakennelman pohjaluku oli 275. Ruuduista 200/498 ja 204/498 olivat löydöt loppuneet jo edellisessä kerroksessa, joten niitä ei kaivettu kolmanteen tasoon. Ne kuitenkin varmistettiin kaivamalla lapiolla ruutujen keskustat ja seulomalla maa, joka kuitenkin oli vain löydötöntä, steriiliä soraa. Kun ruutu 202/498 liesineen oli kaivettu pohjaan, peitettiin ruutujen 200-202/498 molemmat N-S -profiilit muovilla ja kaivettu alue täytettiin ja peitettiin. - kartta 6.

4. LÖYDÖT JA AJOITUS

Löydöt (KM 22867:1-4) ovat kaikki ruudusta 202/498, siis asuinkuopan keskiosasta ja reunakiveyksen sisäpuolelta. Ne ovat enimmäkseen palanutta luuta (1234 palaa, 189 g), joista 326 palaa (63 g = 33,3 %) on toisesta ja 872 palaa (126 g = 66,7 %) kolmannesta kaivauskerroksesta. Lisäksi löydettiin pieni ja pahasti ruostunut, pitkänomainen ja poikkileikkaukseltaan nelikulmainen pala rautaa (KM 22867:1) sekä kolme (yhteensopi-vaa) palaa, toistaiseksi tunnistamatonta, pahoin oksidoitunutta tai palanutta materiaalia, jonka pääainesosiksi todettiin elektronimikroskopia-analyysissä Ca (kalsium) ja Si (pii). Sekä nämä että raudanpala ovat toisen kaivauskerroksen pohjalta (käytännössä melkein 30 cm:n syvyydestä), ja ne kuuluvat epäilemättä yhteen muiden löytöjen kanssa. Luulöydöt on lähetetty analysoitaviksi Tukholmaan ja tulokset saataneen vuoden 1986 loppuun mennessä.

Hiilinäytteistä on tähän mennessä analysoitu yksi (Su-1486), joka on peräisin ruudusta 202/498, kolmannesta kaivauskerroksesta lieden pohjakerroksesta. Kalibroimaton tulos on 2220 ± 70 B.P., eli 340-200 eKr. (ks. s. 14). Tulos sopii varsin hyvin yhteen toisesta Korsnäsissä 1985 kaivetuista kohteesta, Trofastbackenin samalla korkeudella mpy sijaitsevasta talonpohjasta saadun ^{14}C -ajoituksen kanssa (Su-1485; ks. T. Segerin kaivauskertomusta esihist. tston top.arkistossa). Maannousun perusteella tehtyyn ajoitukseen aikaisintaan n. 200 eKr. (ks. em. kaivauskertomusta) verrattuna molemmat radiohiiliajoitukset ovat kuitenkin jonkin verran "liian varhaisia", mikä selittyy sillä, että liesissä on poltettu vanhaa puuta. Joka tapauksessa Orrmoanin kodanpohja ajoittuu esiroomalaiselle rautakaudelle.

5. TIIVISTELMÄ

Vain 15 m²:n koekaivauksella päästiin asetettuihin tavoitteisiin: ainakin tutkitun kuopanteen luonne ja ajoitus saatiin selvitettyä. Kyseessä oli siis esiroomalaiselle rautakaudelle ajoittuva ympyränmuotoinen, hal-

kaisijaltaan noin kuusimetritinen, keskeltä puolisen metriä syvä asumuspohja, jossa oli keskusliesi ja jonka ympäröivä valli koostui tiheästä kiveyksestä. Koska paikallinen moreeni on hyvin kivistä, voisi ajatella, että kuopannetta kaivettaessa keskustassa olleet kivet on nosteltu reunoille yksinkertaisesti mukavamman lattiapinnan aikaansaamiseksi. Kiveys on kuitenkin niin säännöllinen ja suhteellisen huolellisesti ladottu, että se on todennäköisemmin ensisijassa kasattu orgaanista ainetta (turvetta tai kaislaa?) olevan seinärakenteen perustaksi. Tutkimattomat asuin-kuopat ovat maanpinnalta katsoen täysin samanlaisia kuin tutkittukin, ja on todennäköistä, että ne kuuluvat yhteen sekä rakenteeltaan että ajoitukseltaan. Koska myös kokonaan tai osittain pirunpellon kivikkoon kaivetut kuopanteet ovat samankokoisia ja -muotoisia kuin asuin-kuopatkin, on mahdollista, että nekin ovat esiroomalaisia ja tällöin tulkittavissa lähinnä varastotiloiksi.

Nähdäkseni koko kuopanteiden alue tieltä pirunpellon pohjoispäähän etelä-pohjois -suunnassa (lähes 100 m) ja pirunpellon lounaiskulmasta jatulin-tarhan itäpuolelle länsi-itä -suunnassa (ainakin 50 m; ks. kartta 2) tulee rauhoittaa (luokka II, jatulin-tarha luokka I). Tällä hetkellä ei paikalle ole suunnitteilla soranottoa eikä muutakaan aluetta uhkaavaa toimintaa. Osittain tutkittu asuin-kuoppa ja välittömästi sen länsipuolella sijaitseva kuopanne ovat kuitenkin välittömästi tien sorapenkan reunalla ja saattavat siis vaurioitua penkan vähitellen sortuessa. Yhdessä paikan ainutlaatuisuuden kanssa tämä tekee jatkotutkimukset vähintäänkin suotaviksi. Ensisijaisesti tulisi kysymykseen paikan kartoittaminen kokonaisuudessaan, osittain tutkitun kodanpohjan loppukaivaminen, edellä mainitun, sen viereisen kuopanteen tutkiminen ja mahdollisesti näytesarjojen otto kaikista (mahdollisista) kuopanteista ¹⁴C- ja TL-analyysia varten.

Helsingissä 26.3.1986

Tapio Seger

Tapio Seger, FK

Tapio Seger
Museovirasto

Näyte Orrmoan 202/498/3 (12) Lab. n:o Mittaustulokset

Orrmoan, Kyrkby, Korsnäs
Vaasan lääni kl 1242 02
62°45'53" N, 21°10'08" E
x=6962 35 y=1508 63
z= 22,5 ottosyv. n. 40 cm

Hiiltä asuinkuopasta liesi-
kiveyksen alta.

Su-1486

$\delta^{13}C_{grv} = -25 \pm 2\%$ (PDB)

Asumuksen merenpinnasta lasketun
korkeuden perusteella se on noin
2000 vuotta vanha.

Ikä 2220 \pm 70 vuotta BP

Kalibr. ikä (Pearson et al. 1985)

180 - 400 Cal. BC

Laboratorion kommentti: Kosteasta 370 g näytteestä kerättiin ajoitukseen hiiliä
40 g. Näyte esikäsiteltiin samoin kuin näyte Su-1484.

Näyte vaikutti hyvältä ja hiiliä oli riittävästi.

¹⁴C-ikä on muutettu kalenterivuosi-ikäksi samoin kuin näytteen Su-1484 ikä
(ks. ko. ajoitusselostetta).

Päiväys ja nimikirjoitus: Espoo 5.3.1986

Tapio Seger

Tutkijan kommentti:

Varhaisin mahdollinen asumukseen liittyvä rantalinja (n. 20 m mpy.)
ajoittuu maannousun perusteella aikaisintaan n. 200 e.Kr. (esim. Mei-
nander 1977, 12). Su-1486 on siis hiukan "liian varhainen", mikä se-
littynee vanhan puun käytöllä polttoaineena. Vrt. Su-1485.

Päiväys ja nimikirjoitus: Helsinki 14.3.1986

Tapio Seger

Julkaisut: Ks. ajoitusseloste Su-1484.

Meinander, C.F., 1977. Forntiden i Svenska Österbotten. Svenska Österbottens historia I. Vasa.

KORSNÄS KYRKBY ORRMOAN

T. SEGER 1985

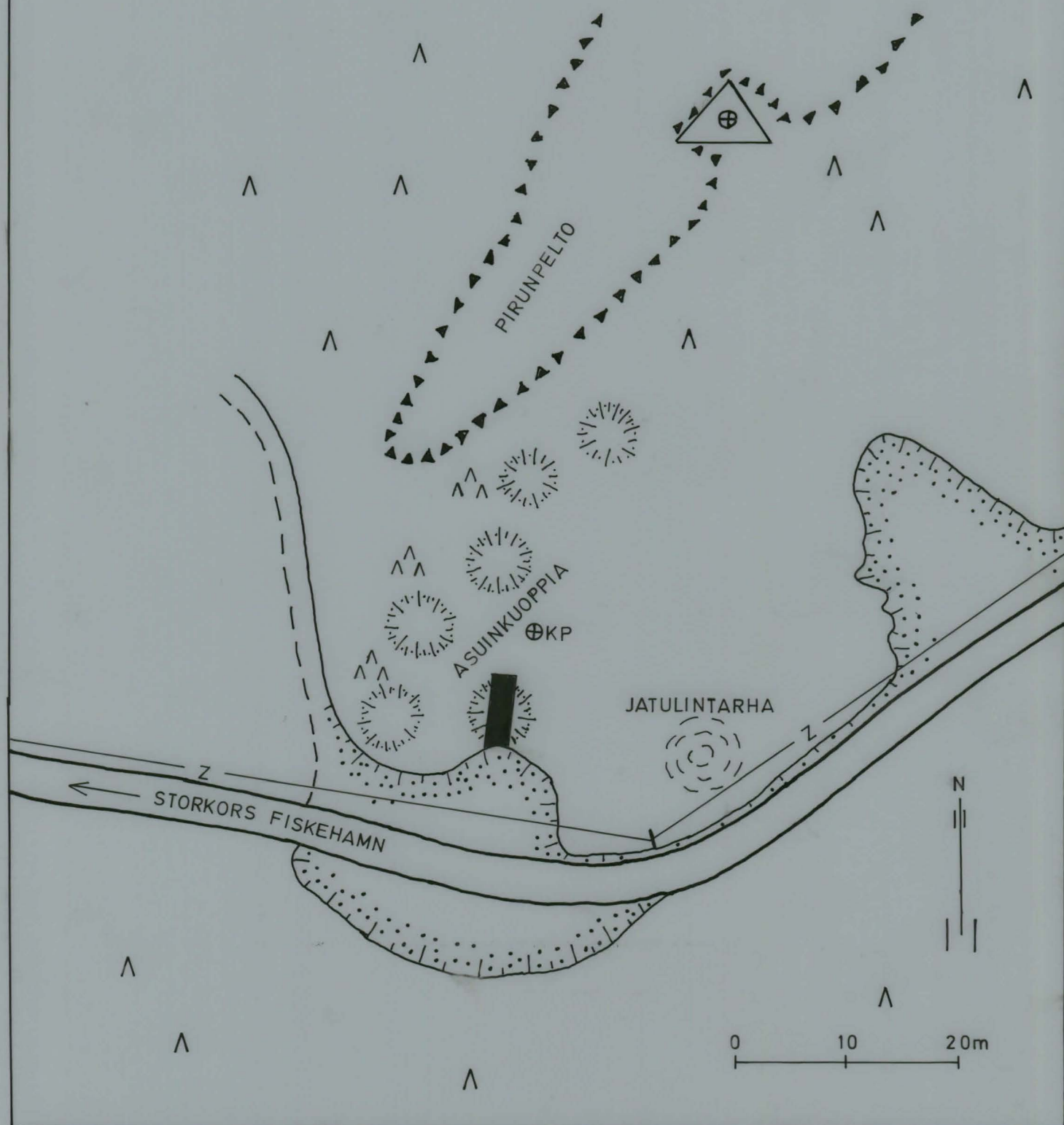
YLEISKARTTA

MK = 1:500

KP = 173 = 22.18 m m.p.y.

PIIRT. T. SEGER

-
 KAIVAUSALUE

 SORAKUOPPA

 KOLMIOMITTAUSTORNI, 22.50 m m.p.y.

 SÄHKÖLINJA

KORSNÄS KYRKBY ORRMOAN

T. SEGER 1985

PINTA - JA POHJAVAAITUSKARTTA

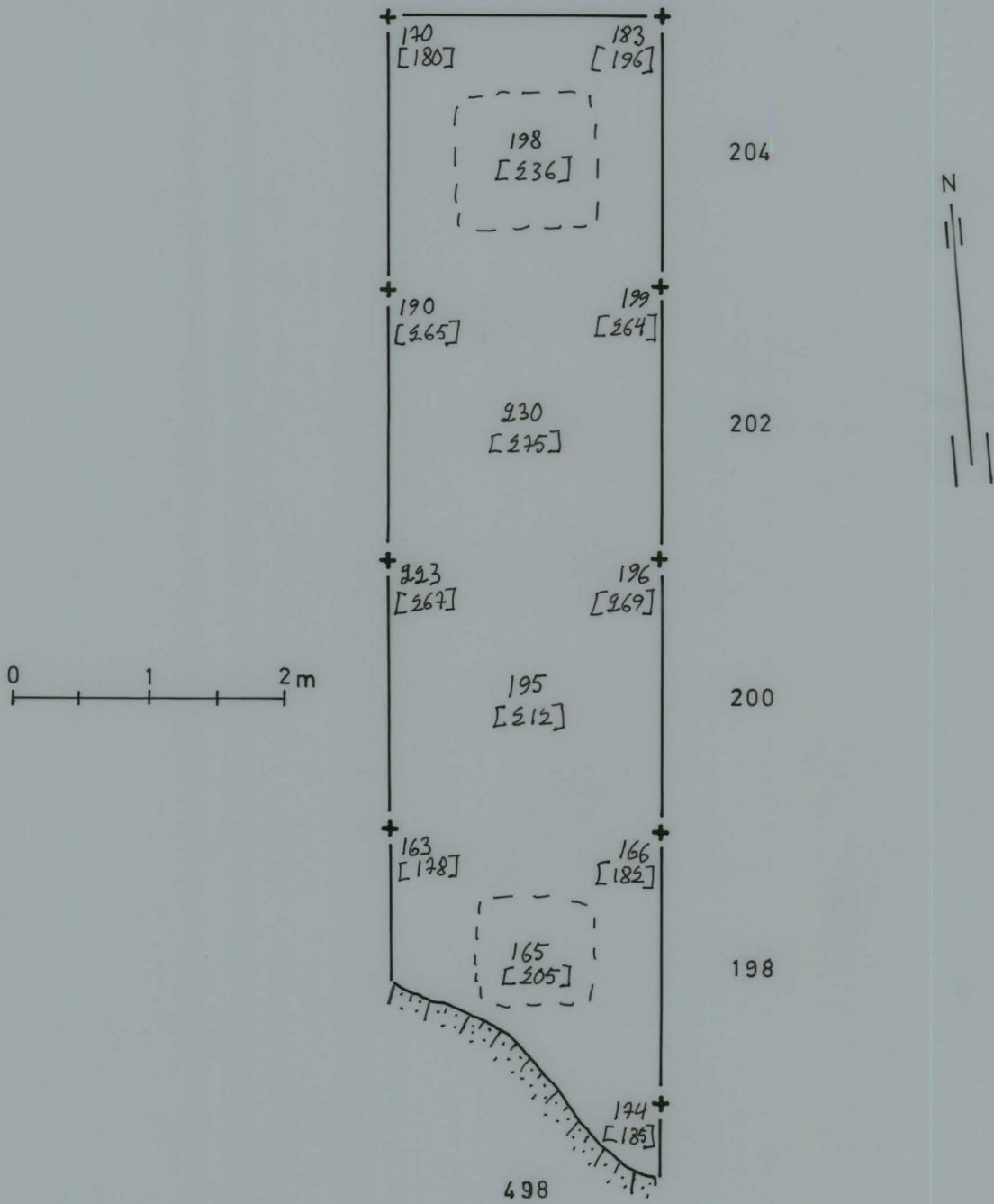
MK = 1 : 50

KP = 173 = 22.18 m m.p.y.

PIIRT. T. SEGER

230 = PINTALUKU

[275] = POHJALUKU

KORSNÄS KYRKBY ORRMOAN

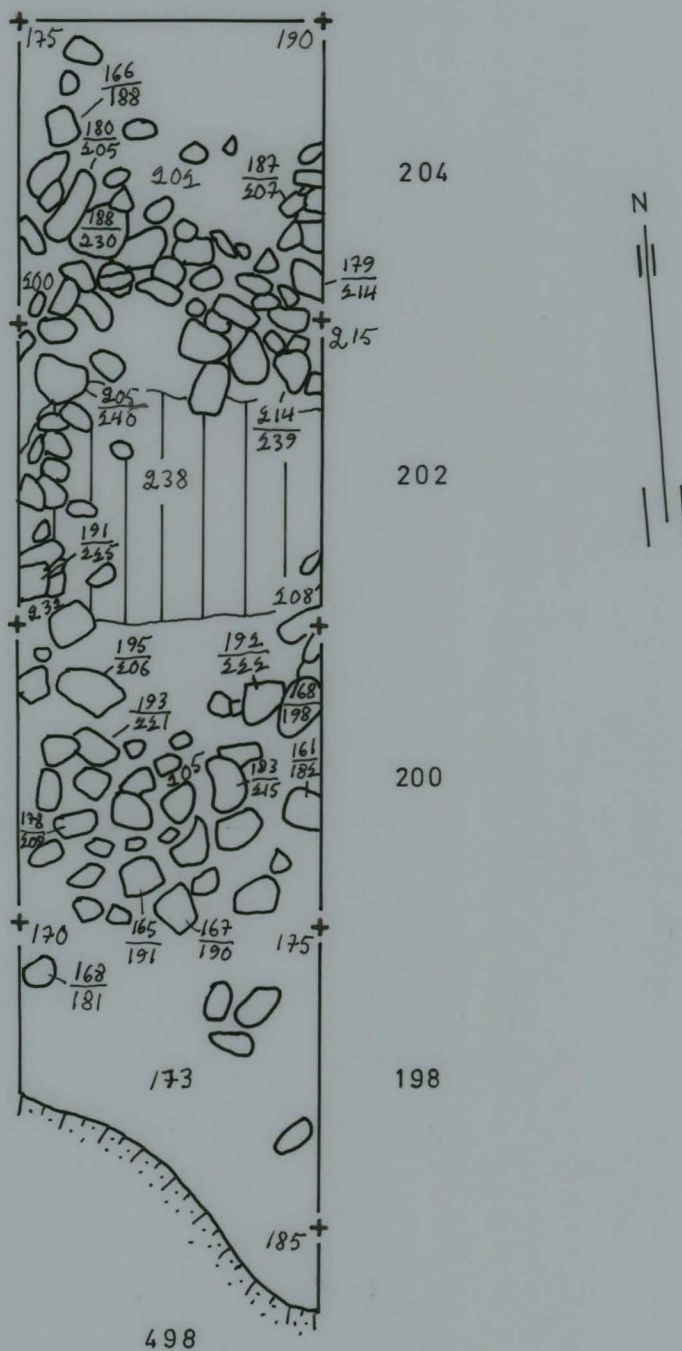
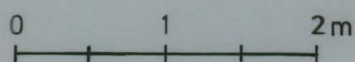
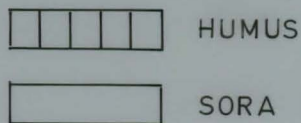
T. SEGER 1985

TASO 1

MK = 1:50

KP = 173 = 22.18 m m.p.y.

PIIRT. T. SEGER

KORSNÄS KYRKBY ORRMOAN

T. SEGER 1985

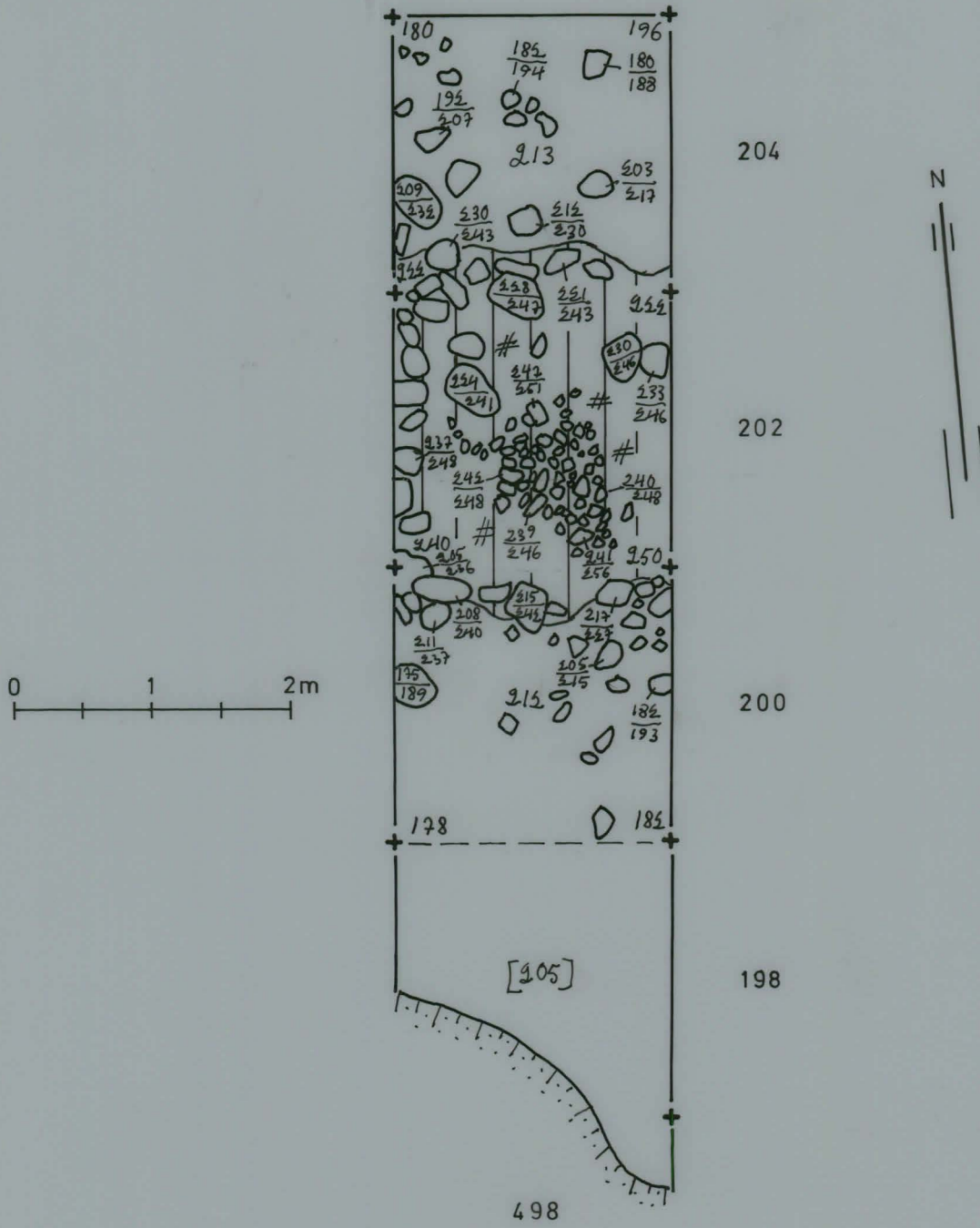
TASO 2

MK 1:50

KP = 173 = 22.18 m m.p.y.

PIIRT. T. SEGER

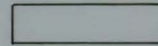
#	#	HUMUS, SEASSA NOKEA JA SORAA

KORSNÄS KYRKBY ORRMOAN

T. SEGER 1985

TASO 3

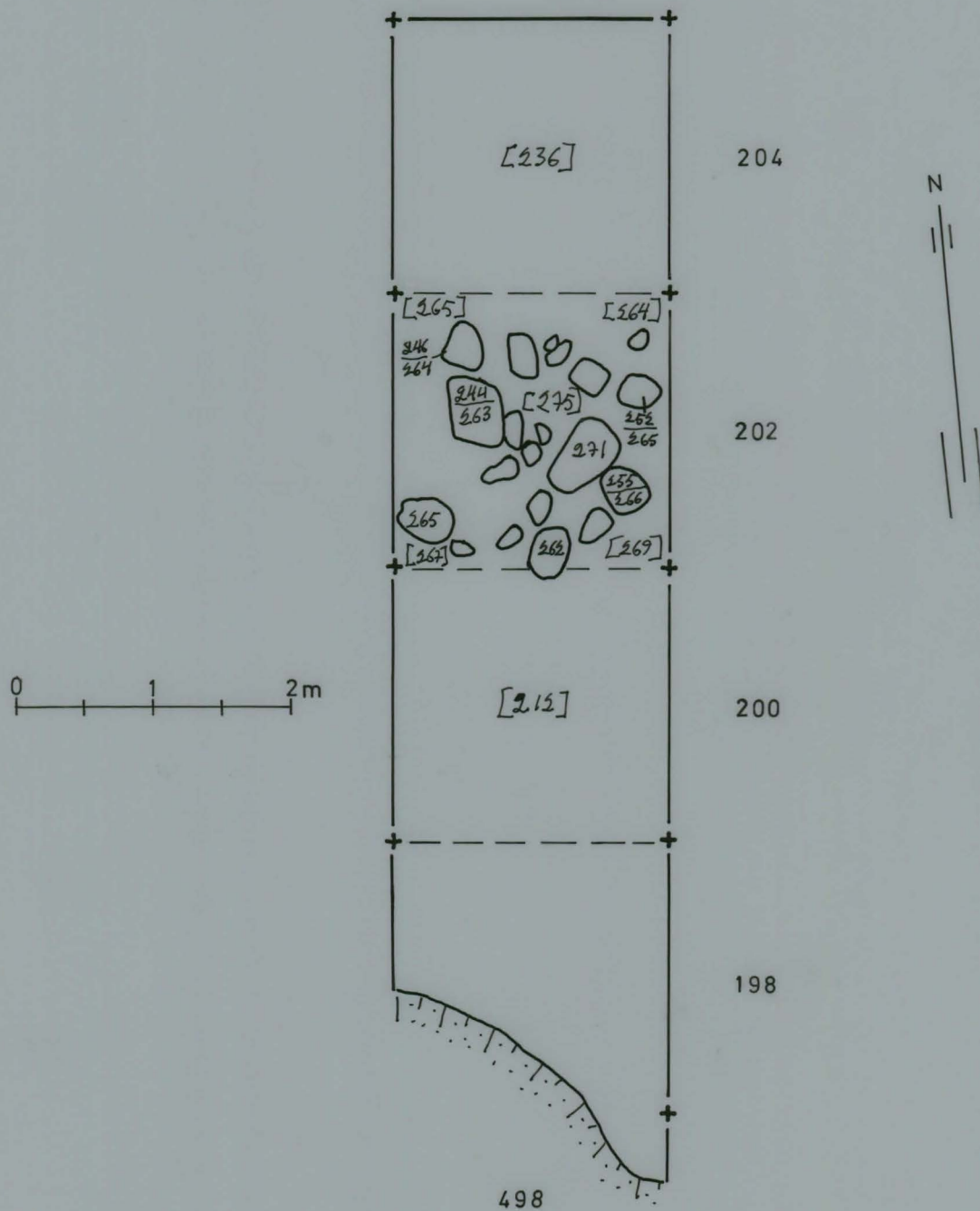

SORA

MK = 1:50

KP = 173 = 22.18m m.p.y.

PIIRT. T. SEGER

KORSNÄS KYRKBY ORRMOAN

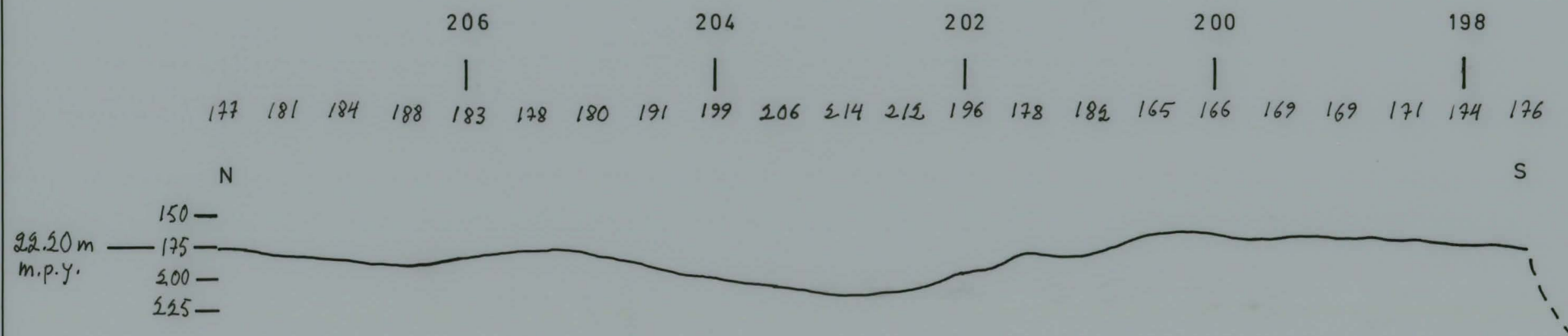
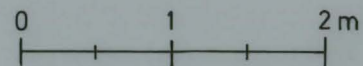
T. SEGER 1985

N-S-LINJAN 500 PINTAPROFIILI LÄNNESTÄ

MK = 1:50

KP = 173 = 22.18 m. m.p.y.

PIIRT. T. SEGER

NEGATIIVILUETTELO

- F 65227 Tutkittu asuinkuoppa ennen kaivausta. Kuvattu pohjoisesta.
Kuvannut T. Seger.
- F 65228 Läntinen asuinkuoppa tien vieressä. Kuvattu pohjoisesta.
Kuvannut T. Seger.
- F 65229 Kaivausalue 1. tasossa. Kuvattu pohjoisesta. Kuvannut
T. Seger.
- F 65230 Kuten edellä. Kuvattu lounaasta. Kuvannut T. Seger.
- F 65231 Kuten edellä. Kuvannut T. Seger.
- F 65232 Liesi ruudussa 202/498, 2. taso. Kuvattu luoteesta.
Kuvannut T. Seger.
- F 65233 Yleiskuva alueesta. Kuvattu etelästä. Kuvannut T. Seger.
- F 65234 Työkuva. Kuvattu pohjoisesta. Kuvannut T. Seger.
- F 65235 Alue peitettynä kaivauksen jälkeen. Kuvattu pohjoisesta.
Kuvannut T. Seger.
- F 65236 Raudanpala KM 22867:1. Kuvannut R. Bäckman.
- F 65237 Kolme palaa tunnistamatonta materiaalia pääainesosina
Ca ja Si (KM 22867:2). Kuvannut R. Bäckman.

DIAPOSITIIVILUETTELO

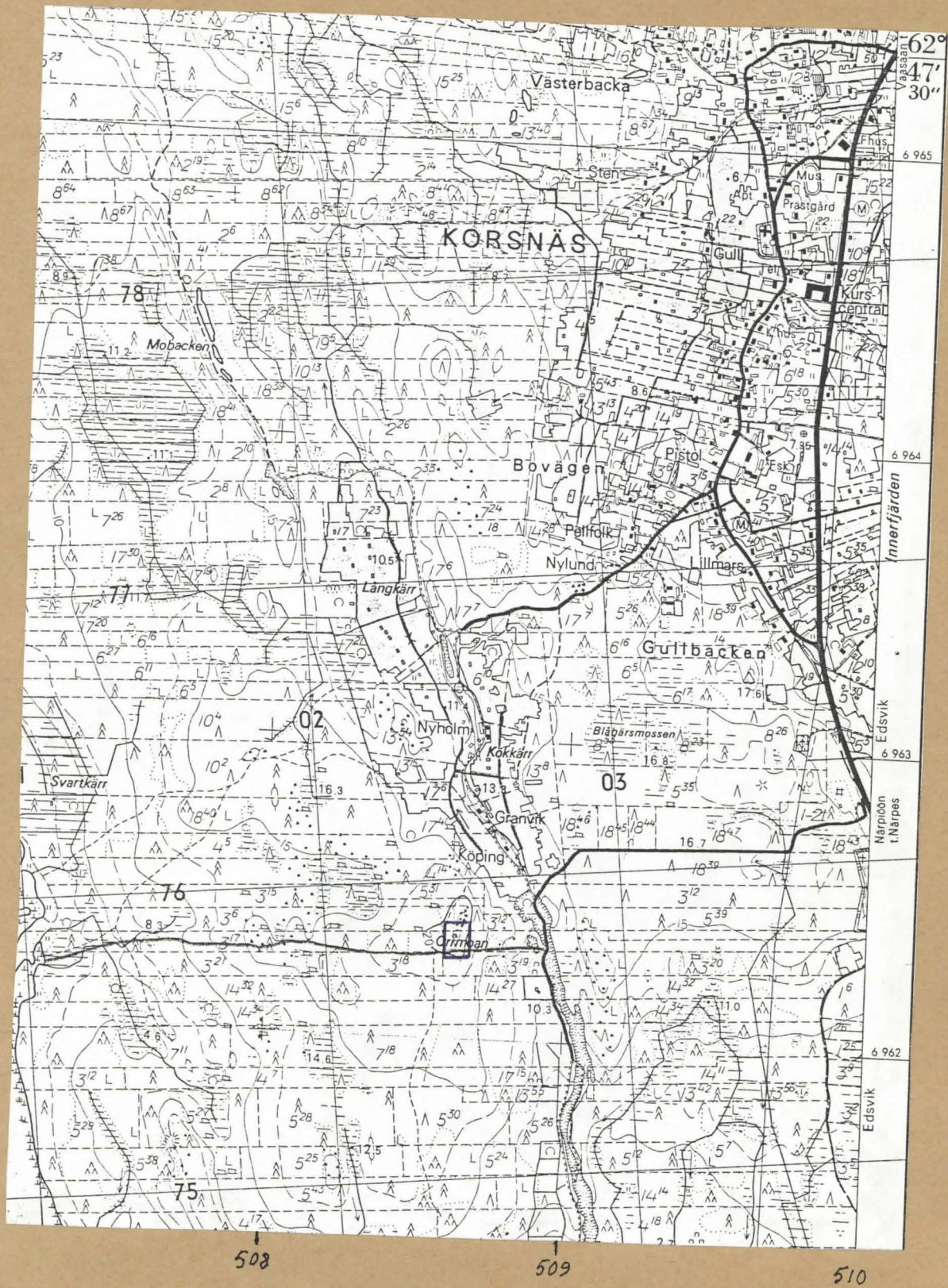
- 10681 Raudanpala KM 22867:1.
10682 Kolme palaa tunnistamatonta materiaalia pääainesosina
Ca ja Si (KM 22867:2).

Diapositiivit kuvannut R. Bäckman.

KORSNÄS ORRMOAN 1985

S. 7

OTE PERUSKARTASTA 1242 02(C) KORSNÄS (1970) 1:20 000

YLEISKARTAN (KARTTA 2) KATTAMA ALUE

KORSNÄS ORRMOAN 1985

Kuva 1 (neg. 65233). Yleiskuva alueesta. Kuvattu etelästä.

Kuva 2 (neg. 65227). Tutkittu asuinkuoppa ennen kaivausta. Kuvattu pohjoisesta.

KORSNÄS ORRMOAN 1985

Kuva 3 (neg. 65229). Kaivausalue 1. tasossa.
Kuvattu pohjoisesta.

Kuva 4 (neg. 65232). Liesi rundussa 902/498,
2. taso. Kuvattu luoteesta.

KORSNÄS ORRMOAN

Provutgrävning av en bostadsgrund
från förromersk järnålder
4. - 6.9.1985

Tapio Seger

INNEHÅLL

- 1 ARKIVINFORMATION
- 2 INLEDNING OCH TOPOGRAFISK BESKRIVNING
- 3 KARTLÄGGNING OCH GRÄVNINGSUNDERSÖKNINGAR
- 4 FYND OCH DATERING
- 5 SAMMANFATTNING

BILAGOR:

KARTOR

Karta 1: utdrag av grundkartan 1242 02	1:20 000	A4
Karta 2: översiktskarta	1:500	A4
Karta 3: nivelleringskarta	1:50	A4
Karta 4: nivåkarta, nivå 1	1:50	A4
Karta 5: nivåkarta, nivå 2	1:50	A4
Karta 6: nivåkarta, nivå 3	1:50	A4
Karta 7: ytprofilkarta	1:50	A4

14C-LABORATORIETS DATERINGSRAPPORT

NEGATIVLISTA

DIAPOSITIVLISTA

BILDTAVLOR

1 ARKIVINFORMATION

Namn: ORRMOAN

Kommun: Korsnäs

By: Kyrkby

Hemman: RN 3:32 (förr 3:17)

Ägare: Håkan & Allan Sjöblom
addr. Allan Sjöblom
66260 SVARVAR

Grundkarta: 1242 02 KORSNÄS (1970)

Koordinater: x = 6962 34
y = 1508 64
z = ca. 22
(62°46'N, 21°10'E)

Fixpunktens höjd ö.h.y: 22.18 (N 43)

Undersökt område: ca. 15 m²

Tidigare undersökningar: se inventeringsrapport av P.
Honkanen från 1984 i förh. byråns top. arkiv.

Fynd hörande till denna rapport: NM 22867:1 - 4
Diar. 11.9.1985

Negativ hörande till denna rapport: 65227 - 65235

Diapositiv hörande till denna rapport: 10681 - 10682

2 INLEDNING OCH TOPOGRAFISK BESKRIVNING

Korsnäs är en sydösterbottnisk kustkommun ca. 50 km söder om Vasa. Om dess topografi se P. Honkanens inventeringsrapport från 1984 samt T. Segers utgrävningsrapport (Trofastbacken) från 1985 i förh. byråns top. arkiv.

Inga förhistoriska fornlämningar eller fornfynd var kända från kommunen tidigare, men vid snabbinventeringen 1984 upptäcktes dock ett tiotal förhistoriska objekt (se Honkanens inventeringsrapport). Ett av dem är Orrmoan, där man konstaterade flera runda fördjupningar ("kåtabottnar?"). En provutgrävning med syfte att klarlägga deras natur och datering anknöts till arkeologikursens vid Vasa sommaruniversitet program för 1985. För kostnaderna svarade kommunens kulturnämnd tillsammans med Korsnäs Hembygdsförening r.f. Undertecknad utsågs till utgrävningsledare. Undersökningarna på platsen verkställdes 4. - 6.9.1985 med 8 - 14 entusiastiska kursdeltagare från Korsnäs som grävare (en av dem var dock en helt finskspråkig amatör från övermark). Vädret var tjänligt, om ock ganska kallt.

Orrmoan, 2.5 km SSV från Korsnäs kyrka, är ett backområde (ca. 200 x 200 m) av mycket grov morän med krönet ca. 22.5 m ö.h.y. På den högsta punkten av området ligger en SSV - NNO-riktad långsmal rullstensåker med ett triangelmätningstorn vid dess östra kant. Höjden av höjdpunkten under tornet är enligt kommunen 22.5 m ö.h.y. Grusvägen från Vasa - Närpes landsvägen till Storkors fiskehamn med flera små grustag vid vägkanten tangerar Orrmoans södra ända. På åskrönet norr om vägen samt söder och sydöster om rullstensåkern finns sex tydliga hyddbottnar. De är samtliga ungefär cirkelrunda med en diameter av 5 - 6 m. Djupet från markytan är ca. en halv meter. Två av dem ligger alldeles vid vägkanten. Omedelbart norr om hyddbottnarna på rullstensfältets östra kant finns tre fördjupningar delvis grävda i rullstensfältet. Dessutom finns i själva klapperstensfältet en kedja av fördjupningar följande fältets generella direktion. Tyvärr hade man inte tid att kartlägga dem under utgrävningen. Alla dessa fördjupningar är av samma form och storlek som de egentliga hyddbottnarna (de två nordligaste groparna har grävts djupare i mitten, för allt att döma inte så länge sedan). Ytterligare hittade man en (tydligt spiralformig) jungfrudans ungefär tjugo meter öster om hyddbotten längst i sydost (se T. Segers inventeringsrapport från 1985 i förh. byråns top. arkiv). - kartor 1 och 2, bilder 1 och 2.

3 KARTLAGGNING OCH GRÄVNINGSUNDERSÖKNINGAR

Då tidtabellen var mycket ansträngd, beslöt man att undersöka endast den östliga hyddbotten vid vägkanten delvis genom att gräva ett N - S-riktat, två meter brett provdike tvärsöver den. Efter objektet hade fotograferats, utpälades ett rättvinkligt koordinatnät över hyddbotten. Dess baspunkt x 200 y 500 var situerad vid hyddbottens södra kant.

Som fixpunkt vid nivellering valdes den högsta punkten av en större jordfast sten ca. 8 m NNO från hyddbotten. Punkten märktes genom att knacka stenen med yxhammaren. Dess absolut höjd över havet, 22.18 m, avvägdes från höjdpunkten mitt under triangelmätningstornet med den absoluta höjden av 22.5 m. Höjdpunktens teoretiska precision är sålunda ± 5 cm. Triangelmätningstornet är situerat ca. 50 m NNO från utgrävningsområdet. En översiktskarta i skala 1:500 konstruerades över området. Hyddbottnarnas läge, jungfrudansen, rullstensfältet, triangelmätningstornet, fixpunkten, grusvägen till fiskehamnen, grustag samt ellinjen finns intecknade därpå. - karta 2.

Den undersökta hyddbotten, liksom även de andra, var helt täckt av torv; inga stenar syntes på markytan. Hyddbottens (yttre) diameter var ca. 6 m och dess djup 50 cm. - bild 2.

Efter ytnivellering öppnades rutorna 198 - 204/498, ca. 15 m². Torvlagret var flera centimeter tjockt, men podsollagret var däremot nästan obefintligt. Under torvlagret blottades en del av en tät, drygt en meter bred stenläggning, som utgjorde hyddans ringvall. Jorden i rutan 202/498, i hyddbottens centrum, var mörk humus, men på andra ställen grus redan i det första grävningslagret. All jord sällades. - karta 4, bild 3.

Stenläggningen sträckte sig till det andra lagret, men var gläsnare än i det första. Mitt i hyddbotten, i rutan 202/498 blottades en oval härd bygd av knytnävstora stenar. I och runtom härden fanns rikligt med kol och sot. Hela humusområdet i rutan 202/498 hade färgats ännu mörkare av sot.

I de andra rutorna var jorden grus, liksom även i det första lagret. Rutan närmast vägkanten, 198/498, grävdes inte djupare med murslevar, då den innehöll endast sterilt grus med inga fynd, vilket kunde även konstateras i vägkantens profil. Största delen av rutan grävdes dock med spadar till djupet av ca. 40 cm och all jord sällades (utan att hitta någonting). - karta 5, bild 4.

Stenläggningen upphörde i och med det andra lagret, och i det tredje fanns enbart grus i hela området. I härden

fanns det nu kvar endast några större platta stenar, men sotlagret sträckte sig ännu djupare. Härden hade sålunda byggts genom att stapla stenar av knytnävstorlek ovanpå botten av platta stenar. Strukturens bottennivellerings-siffra var 275. Rutorna 200/498 och 204/498 var fyndtomma redan i det andra lagret, och grävdes därför inte djupare. Likväl grävdes ännu gropar i dem med spadar - jorden var sterilt grus med inga fynd. Efter att rutan 202/498 med härden var färdigt grävd, täcktes båda N-S-profilerna i rutorna 200 - 202/498 med plast och utgrävningsområdet fylldes i och täcktes med torv. - karta 6.

4 FYND OCH DATERING

Fynden (NM 22867:1 - 4) är alla från rutan 202/498 mitt i hyddbotten och från insidan av vällen. De flesta är brända benbitar (1234 stycken, 189 g), av vilka 326 bitar (63 g = 33.3 %) är från det andra och 872 (126 g = 66.7 %) från det tredje grävningslagret. Därtill hittades ett litet långsmalt, rostigt fragment av järn (NM 22867:1) med fyrkantigt tvärsnitt samt tre bitar av svart oxiderat eller bränt, tillsvidare oidentifierat material, som i laboratoriet konstaterades bestå av Ca (calcium) och Si (kisel). Dessa liksom järnfragmentet är från botten av det andra lagret (i praktiken ungefär 30 centimeter djupt), och hör otvivelaktigt samman med benfynden. De sistnämnda har sänts till Stockholm för osteologisk analys, och resultaten torde vara färdiga inom kort.

Ett av kolproven, från rutan 202/498, hyddbotten i tredje utgrävningslagret, har hittills analyserats (Su-1486). Det okalibrerade dateringsresultatet är 2220 ± 70 B.P., d.v.s. 340 - 200 f.Kr. Resultatet stämmer bra med en annan ¹⁴C-datering från Korsnäs, från härden i husgrunden på Trofastbacken (Su-1485; se T. Segers utgrävningsrapport i förh. byråns top. arkiv). De båda radiokarbondateringarna är dock något "för tidiga" i jämförelse med dateringen baserad på landhöjningskronologin, enligt vilken fyndställena kan inte vara äldre än från ca. 200 f.Kr. (se ovanstående rapporten). Det kan troligen förklaras genom det, att gammal ved har använts som bränsle. I alla fall kan hyddbotten på Orrmoan dateras till förromersk järnålder.

5 SAMMANFATTNING

Det önskade målet nåddes trots det ytterst små utgrävningsområdet av 15 m²: åtminstone den undersökta fördjupningens natur och datering klargjordes. Det är alltså fråga om en rund hyddbotten med en diameter av ca. 6 m, som dateras till förromersk järnålder, är ungefär 50 cm djup i mitten och har en central härd och en ringvall täckt med tät stenläggning. Då den lokala moränen är ytterst stenig, kunde man kanske tänka sig, att när hyddbotten

grävdes, lyftes stenarna från mitten ut på kanterna helt enkelt för att få en mera angenäm golvyta. Stenläggningen är likväl så pass regelbunden, att den har troligare lagts som grund för en väggkonstruktion av organiskt material (torv eller säv?). De outgrävda hyddbottnarna är utsides helt likadana som den undersökta, och det är högst sannolikt, att de hör samman i fråga om både konstruktion och datering. Då även groparna helt eller delvis i rullstensfältet är av samma form och storlek som de egentliga hyddbottnarna, är det möjligt, att även de är förromerska och kan närmast tolkas som förvaringsgropar.

Enligt min åsikt bör hela området fridlysas (klass II, jungfrudansen klass I) från vägen till rullstensfältets norra ända i N - S-riktning (drygt 100 m) och från rullstensfältets sydöstra hörn till jungfrudansens östra sida i V - ö-riktning (åtminstone 50 m; se karta 2). För tillfället finns det inga planer för grustäkt på området. Den delvis undersökta hyddbotten och fördjupningen omedelbart väster om den ligger dock vid väggkanten och kan skadas, då banken så småningom rasar ner. Detta tillsammans med ställets unika karaktär gör fortsatta undersökningar på platsen allra minst önskvärda. Främst skulle det vara fråga om att kartlägga området i sin helhet, gräva den delvis undersökta hyddbotten färdig, undersöka den ovannämnda fördjupningen bredvid den och möjligen ta provserier från alla fördjupningar för 14C- och termoluminisensanalys.

Helsingfors 26.3.1986

Tapio Seger, FK

NEGATIVLISTA

- 65227 Den undersökta hyddbotten före utgrävningen
fotograferad från norr. Foto T. Seger.
- 65228 Den västra hyddbotten bredvid vägen fotograferad
från norr. Foto T. Seger.
- 65229 Undersökningsområdet i första utgrävningsnivå.
Fotograferad från norr. Foto T. Seger.
- 65230 Som ovan. Fotograferad från sydväst. Foto T.
Seger.
- 65231 Som ovan. Foto T. Seger.
- 65232 Härden i rutan 202/498, 2. nivån. Fotograferad
från nordväst. Foto T. Seger.
- 65233 översiktsbild över området. Fotograferad från
söder. Foto T. Seger.
- 65234 Arbetsbild. Fotograferad från norr. Foto T.
Seger.
- 65235 Utgrävningsområdet rekonstruerat efter
undersökningen. Fotograferad från norr. Foto T. Seger.
- 65236 Järnfragmentet NM 22867:1. Foto R. Bäckman.
- 65237 Tre bitar av oidentifierat material NM 22867:2.
Foto R. Bäckman.

DIAPOSITIVLISTA

- 10681 Järnfragmentet NM 22867:1. Foto R. Bäckman.
10682 Tre bitar av oidentifierat material NM 22867:2.
Foto R. Bäckman.